

ھەر كەسىپكەش كە تۆمار كراوه پېۋىستە زانىارى بداتە بەرپۆه بەراپەتە باج لە ماوھى دوو مانگدا لە ھەر گۆرانكارىپەك، وەكو:

أ- ناو، ناونیشان، شوپىنى كار.

ب- ناوى بازرگانى يان جۆرى چالاكى سەرەكى.

ج- شپوھى ياساى كە لەمىانەيدا مومارەسەى چالاكىپەكانى دەكات.

ئەو باجدەرەى كە لە كار دەوھستىت پېۋىستە دەسەلاتى داراىى لى ئاگادار بكاتەوھ لە ماوھى(۲) دوو مانگدا لە رېكەوتى لە كار وەستانى ئەمەش بەگۆپرەى رى و شوپىنى ديارىكراو.

پېشكەشكەردنى راپۆرتى لەكار وەستان باجدەر لە بەرپرسىارىپەتە باجدانى پېۋىست دوور ناخاتەوھ لەماوھى كاركردنىدا، تەننەت ئەگەر ئەو باجە ھاتەدى يان بە رەسمى جىباپەش بوو دواى لە كار وەستانى .

دەسەلاتى داراىى لە كاتى تۆمار كردنى ھەر باجدەرېك ژمارەپەكى تايبەت دەداتە ھەر باجدەرېك كە پېى دەگوترىت ژمارەى باج كە بۇ ھەموو جۆرەكانى باج بەكاردىت بە پېى رى و شوپىنى ديارى كراو.

لەسەر ھەموو باجدەرەن پېۋىستە ئەوانەى كە ژمارەى باج (رقم ضرىبى) يان پېدراوھ، لە ھەموو بەلگەنامەكانىان ئەو ژمارەى باجە بەكار بېنن .

بۇ ھەر باجدەرېك پەك ژمارە حىسابى باجى تەرخان دەكرىت كە پۆلىنبەند و بەش بەش كراوھ بەگۆپرەى ھەر جۆرېك لە جۆرەكانى باج و ھەموو جۆلەپەكى جىاوازى باجى تېدا دەخرىتە روو.

ماددەى سېپەم

خود خەملاندن (التكليف الذاتى)

أ- پېشكەش كردنى راپۆرتەكانى باج و ئەو بەياناتەى كە باجى كەوتوو ديارى دەكات لەگەل برى ئەو سزا و برە ئىزافىانە(مبالغ اضافية)ى و ھەرۇھە سووى دواكەوتن، ئەگەر ھەبوو، پېۋىستە باجەكەى بدات بەبى ھىچ داوالىكردن و ھۆشدارپەك، ھەرۇھە بەبى ئەوھى ھىچ ئاگانامە (اخطار)ى پېى بدرىت لەلايەن دەسەلاتى داراىى، لە ھەموو سالىكى باجداندا پېش (۱) تەمموزى ھەموو سالىك لەگەل رەچاوكردنى ئەوھى لە ماددەى(۴) ى ياساى باجى دەرامەتى ژمارە (۱۱۳)ى سالى ۱۹۸۲ ى ھەمواركراو دا ھاتووه، لەگەل بەھەند گرتنى ئەژماركردنى ئەوھى پەكەمىن سالانى زىانكردن بۇ باجدەر وا دادەنرىت لە سالى داراىيدا كە دەست پېدەكات لەگەل پىادەكردنى سىستىمى خود خەملاندن ، بەلام سالانى رابردووى زىانكردنى پېش سالانى پىادەكردنى سىستىمى خود خەملاندن بە ھەند وەرنەگىرىت ھەرۇھە باجدەر بەرپرسە لە پېشكەش كردنى راپۆرت و دانى ئەو باجەى دەكەوئتە ئەستۆى.

ب- پېويسته راپورت له لايهن باجدهر يان بهرپوه بهری رېپېدراوی کۆمپانیاوه واژو بکړیت.
ج- له سهر باجدهر پېويسته له گه ل به يان اتی پېشکه شکر او ناوی چاودېری ژمېر يارېش تۆمار بکات.

د- پېويسته راپورت به و زانياريه داراييانه ی خواره وه به راورد بکړیت:
نه ژماری کۆتايی دارايی (بيان المركز المالي) خشته ی داهات (بيان الدخل) دهر خسته ی جوله ی دراو (كشف التدفقات النقدية) له گه ل نه و روونکردنه وه داراييانه ی له ريسای ژمېر ياری کارپېکراودا هه يه، راپورتی نرخي حه و آلّه کردن (تقرير سعر التحويل) راپورتی ژمېر ياری ياسايی (تقرير المحاسب القانوني). نه دانی بری باجی چه سپاو هيچ کارپگه ری نابيت له سهر پېشکه ش کردنی راپورت.

مادده ی چواره م

په يره و کردن و پاراستنی په راو و به لگه نامه ژمېر يار ييه کان (مسك و حفظ الدفاتر و مستندات المحاسبية)

په يره وی د ه فته ری بازرگانی و هه موو قه يد و حيساباته کان ده کړیت که رېگه خو ش ده کن به نه ژمار کردنی باجی که وتوو به پېی سيستمی د ه فته ری بازرگانی بؤ مه به ستی باجی د ه رامه تی ژماره (۲) ی سالی ۱۹۸۵.

به لگه نامه و په راوه ژمېر يار ييه کان تا ماوه ی ۷ سال پاريزگار ييان لی ده کړیت له کۆتايی نه و ساله وه که کاری تپدا نه جامدراوه، نه مه ش له ناوه ندی کار يان شوپنی نيشته جېبوونی باجدهر ده پیت، پېويسته به شپوه يه کی دروست بهاريزرين و دوور بن له ههر جوړه روشاندن و تېکچوون و په شبوونه وه يه ک، به دريزايی نه و ماوه يه ش بعنوانيت بخویندريننه وه و پيداچوونه وه يان بؤ بکړیت.

مادده ی پينجه م

راستکردنه وه ی راپورت

ههر کاتيک باجدهر زانی نه و راپورته ی پېشکه شی کردوه هه له و به سه هووچوونېکی وای تپدايه کارپگه ری ده پیت له سه ری بری باجی که وتوو، نه و ده توانی راپورته کی راستک ره وه پېشکه ش بکات تپدا هه له و به سه هووچوونه کان ديارى بکات، نه و کات نه و باجی که نه يداوه ده بې بيدات له گه ل ههر جوړه پېزاردن و بری پاره ی زیده کی و سووی دواکه وتنيک که ده که وپته نه ستوی، راستکردنه وه که له ماوه ی (۵) سالدا ده پیت له دواي کۆتايی هاتنی سالی دارايی که راپورتی بنچينه یی تپدا پېشکه ش کراوه، به مهرچیک باجدهر ده ستنيشان نه کراپیت بؤ مه به ستی دهرس.

له حالپکدا نه گه ر باجدهر له ماوه ی ياساييدا راپورتی هه موارکراوی له جیگه ی راپورتی بنچينه یی پېشکه شکرد، نه و راپورته هه موارکراوه که ده پیته پاشکوی راپورته بنچينه ييه که و نه و کات هيچ باجی زياده و سزا و ئېزافه يه کی ناکه وپته نه ستؤ.

ماددهی شه شه م

دانی باج (تسديد الضريبة)

به گویرهی سیستمی خود خه ملاندن باج ده خریته نه ستوی باجدهر له هه موو سالیکی باجدهر له پیش (۱) ته مموزی هه سالیکی، هه روهک ده ستوانری پیش نه و وادهیه باج بدری که بره که یه کسان بیت به بری باجی سالی پیشوو یان هه بریک که ده سلاتی دارایی وه کو نه مانات به شیوهی یه دهگ وه ریده گریت بو نه وهی بتواند ریٹ نووسراوی لاری نه بوونی پیډریٹ تا وادهی پیشکه شکردنی راپورتی هه مان سال، به لام سه بارهت به کو مپانیان که مؤله تی وه به رهینانیان هه یه و به خشراون له باج به گویرهی یاسای ژماره (۴) سالی ۲۰۰۶ یان نه و باجدهرانهی به گویرهی یاسا کار پیکراوه کان له باج به خشراون ده توانن نووسراوی لاری نه بوون وه برگرن به بی دانانی هیچ بره پارهیهک وه کو نه مانات.

ماددهی حه فته م

ده رسی راپورت

به مه بهستی چیگیرکردن و چه سپاندنی راستی و دروستی باج، ده سلاتی دارایی مافی نه وهی هه یه به ده رسکردنی راپورت و کاره کانیدا بچیته وه له سه ر بنچینهی سامپلی نیو دوسییه کان و دیاریکردنی راپورته کان بو ده رسکردن به گویرهی پیوه ره کانی هه لباردن له نه نجامی شیکردنه وهی به پیی بنه مای خود خه ملاندنی که له و برپاره دا هاتوو له ماوهی (۵) سالدا له کو تایی نه و ساله وه را که راپورتی تیدا پیشکه ش کراوه. ده سلاتی دارایی هه موارکردنی خوازراو ده رده کات بو باجی ته و اوکاری (الضرائب التكميلية) و باجی سه ربار (الضرائب الإضافية) له گه ل پاشکوکانی یان سزا یان بری سه ربار یان سووی دواکه وتن له حاله تی پیویست بوونی، له ریگی رایگه یاندنیکی نویی باج که باجدهری پی ناگادار ده کریته وه.

نه و هه موارکردنه له سه ر بنچینهی نه م سه رچاوه زانیاریانهی خواره وه ده بی:

- زانیاری به ده سته اتوو له راپورت و به یاناتی باجدهر خوی.
- زانیاری دیکه که له لایه نی سیپه م دیته ده سته کوه تن .
- نه و زانیاریانهی له نه نجامی ده رسی مه یدانی و پرؤسه ی پشکنین و ده فته ر و به لگه نامه ژمپریارییه کان ده ست ده که ون .
- هه ر زانیارییه ک له لایه ن ده سله لاتی دارایی بیته ده سته ستن .
- فه رمانبه رانی تایبه تی باج له چوارچیوهی کاری ده رسدا بو یان هه یه هه موو توخمه کانی به یاناتی باج بپشکنی . هه روه ها زانیاری وه رگریٹ له سه ر ده فته ر و به لگه نامه حیسابیه کانی تایبه ت به باجدهر ، یان هه ر که سیک دیکه ی پیوه ندیدار .
- هه روه ها بو یان هه یه بچنه ناو شوینی کاری باجدهر و چیگی رای هه لگرتن و پاراستنی ده فته ر و به لگه نامه حیسابیه کان ببینن به پی ی ماددهی (۲۸) له یاسا، دیاره نه وه ش به هه ماهه نگی له گه ل باجدهر ده بیت.

دەسەلاتى دارايى خەملاندنى كۆتايى دەردەكات لە ماوەيەك كە زياتر نەبى لە مانگىك لە رېكەوتى پيشكەش كردنى تېببىيەكانى باجدەر يان پيشكەش كردنى نوسراويك لە سەر ئەوەى كە هېچ تېببىيەكى ئىە يان تېپەرپوونى ماوەى مانگەكە بە مەرچىك ئەو ماوە ديارىكراوە لەدەرەوہى ئەو ماوە زەمەنئىيە نەبى كە بۇ ماوەى دەرس دائراوە و برىتئىيە لە پىنج سالى.

باجدەر بە ئەنجامى كۆتايى دەرس ئاگادار دەكرىتەوہ لە رېگەى ئاگادار كردنەوہەيەكى نووسراوى باج، ئەگەر باجەكەى بۇ ھەموار كرا ئەوا دەسەلاتى دارايى برى ھەموار كردنەكە و ھۆيەكانى پىرادەگەيەنئىت.

ئەگەر باجدەر راپۆرتى پيشكەش نەكرد و پابەند نەبوو بە پيشكەش كردنى دەفتەر و بەلگەنامە ژمىريارى و ياسايىيەكان و زانىارى پىويستى نەدا بە دەسەلاتى دارايى ئەوا دەسەلاتى دارايى خەملاندنى باجى بۇ دەكات، پالپشت بەو زانىارىانەى دەستى دەكەويىت باجەكەى ديارى دەكات، ئەمەش باجدەر لە بەرپرسىاريەتى پيشكەش كردنى راپۆرت دوور ناخاتەوہ.

بەپى ماددەى (۳۳) ى ئەم ياسايە باجدەر بۆى ھەيە تانە لە خەملاندن و برىارى باج بگرى كە پەيوەستە بەخۆيەوہ، ئەگەر بىنى ھەلە يان زيادە يان ناھەقى بەرامبەرى كراوە، ئەگەر لە ماوەى (۲۱) رۆژدا لە رېكەوتى پىراگەياندىنى خەملاندنى كۆتايى تانە بە شىوہى نوسراو پيشكەشى دەسەلاتى دارايى نەكات ئەوا دواى تېپەرپوونى ئەم ماوەيە هېچ تانەيەكى لى وەرناگيرئىت.

تانە دەبى لەلايەن باجدەر خۆى يان ئەوہى نوينەرايەتى دەكات بەپى ياسا پيشكەش بكرئىت، ھەروہا دەبى ھۆى تانەدانەكە و دەقى داواى تانەكە ھاويىچ لەگەل بەلگەنامەى پىويست دابنرئىت بە پىچەوانەوہ تانەكەى رەت دەكرىتەوہ.

لەسەر دەسەلاتى دارايى تايپەتمەند پىويستە ھەموو ئەو خالانەى لە تانەدا ھاتوون لىي وردبئىتەوہ و دىراسەى بكات لە ماوەى (۶) شەش مانگ لە رېكەوتى وەرگرتنى تانەكە برىارى لەسەر بدات.

ھۆبەى تانە لە بەرپۆبەرايەتى باج بۆى ھەيە داوايەك ئاراستەى بەرپۆبەر بكات بۇ درىژكردنەوہى ئەم ماوەى سەرەوہ بۇ (۳) سى مانگى دىكە، ئەو درىژكردنەوہى تەنيا يەك جار دەبئىت.

دەسەلاتى دارايى بۆى ھەيە بە برىارىك پشتراستى يان رەتى ھەمووى يان بەشكى تانەكە بكاتەوہ.

لە كاتى دەرسكردنى تانەدا، دەسەلاتى دارايى دەتوانى چاو بە خەملاندن بگرىتەوہ لە ھالەتى دەرکەوتنى زانىارى و توخمى نوئى شاردراوہى پەيوەست بە بابەتى تانەگرتن.

له حاله تي ٽيپه رپني ماوهي بنچينه يي و زيادڪراو له پيشڪه شڪردني تانه، نه گهر دهسه لاتي دارايي هيچ برپاريڪي له باره ي تانه كه وه نه دات نه وا تانه دانه كه به قه بولڪراو نه ژمار ده ڪري. ده بن وه لامي نه نجامي ده رسڪردني تانه به شيوهي نووسراو بيت و هويه كانيشي دپاري ڪراييت.

له حاله تي قه بول ڪردني به شيڪ يان هه مووي تانه كه له لايهن دهسه لاتي دارايي تايبه تمهنده وه، مافي باجدهر نه م بره پارانه ي خواره وه وه بگريته وه:

أ- بر ي زياده ي باجي دراوي خوي وه بر بگريته وه.

ب- نه و بره سووه ي بانكيه ي شايسته ده بيت بو نه و بره پارهيه ده بيت كه بوي ده گيردريته وه.

ماده ي نويه م

ٽيپه لچوونه وه

پالپشت به ماده ي (٣٥) له ياسا، باجدهر بوي هه يه داواي ٽيپه لچوونه وه له نه نجامي ده رسي تانه بڪات كه له لايهن دهسه لاتي دارايي ده رچووه، له ماوه ي (٢١) روژدا له ريڪه وتي راگه ياندي برپاري دهسه لاتي دارايي دواي نه م ماوه يه مافي داوا ڪردني ٽيپه لچوونه وه ي نامينييت.

له حاله تي قه بول ڪردني به شيڪ يان هه موو تانه كه ي له لايهن ليژنه ي ٽيپه لچوونه وه وه، مافي باجدهر نه م بره پارانه ي خواره وه وه بگريته وه:

أ- بر ي زياده ي باجي دراوي خوي وه بر بگريته وه.

ب- نه و بره سووه بانكيه ي شايسته ده بيت بو نه و بره پارهيه ده بيت كه بوي ده گيردريته وه.

ماده ي ده يه م

نه م رينماييي تايبه ت به راپورتي باج (التصريح الضريبي) ڪاري پيده ڪريٽ له سالي (٢٠١٦) داراييه وه.

ماده ي يازده يه م

نه م رينماييي له روژنامه ي فهرمي (وهقائعي ڪوردستان) بلاوده ڪريته وه و ڪاري پيده ڪريٽ له ريڪه وتي بلاو بوونه وه ي.

نه وروژ مه ولوود محمه د نه مين

وه زيرو دارايي و ئابووري / به وه ڪاله ت

وئەنبەك بۇ

- سەرۆكايەتى ھەرئىمى كوردستان/ بۇ ئاگادارىتان لەگەل رېزدا.
- پەرلەمانى كوردستان - عىراق/ بۇ ئاگادارىتان لەگەل رېزدا.
- ئەنجوومەنى دادوھرى/ بۇ ئاگادارىتان لەگەل رېزدا.
- سەرۆكايەتى ئەنجوومەنى ۋەزىران - سەرۆكايەتى ۋەزىران / ف.كارگېرى و دارايى/ بۇ ئاگادارىتان لەگەل رېزدا.
- سەرۆكايەتى ئەنجوومەنى ۋەزىران - فەرمانگەى ھەماھەنگى و بەدواداچوون/ بۇ ئاگادارىتان لەگەل رېزدا.
- ۋەزارەتى داد / ب. رۆژنامەى ۋەقائەى كوردستان/ بۇ ئاگادارىتان و بلاوكردەنەۋەى لەگەل رېزدا.
- ديوانى چاودېرى دارايى ھەرئىمى كوردستان/ بۇ ئاگادارىتان لەگەل رېزدا.
- دەستەى دەستپاكى/ بۇ ئاگادارىتان لەگەل رېزدا.
- بەرپۆۋەبەرايەتى گشتى ديوان / ب.پراگەياندىن و پەيوەندىيەكان/ بۇ ئاگادارىتان لەگەل رېزدا.
- ب.گشتى ژمپركارى / ب. دىراسات و لېكۆلېنەۋە و بەدواداچوون/ بۇ ئاگادارىتان لەگەل رېزدا.
- بەرپۆۋەبەرايەتى گشتى باجەكان و خانووبەرى مىرى / بۇ كارى پېويست لەگەل رېزدا.
- بەرپۆۋەبەرايەتى گشتىەكانى سەر بەم ۋەزارەتە/ بۇ كارى پېويست لەگەل رېزدا.
- بەرپۆۋەبەرايەتى گەنجىنەى ھەرئىم ھەولېر/ (۲۰۱) سلىمانى / دەۋك/ گەرمىان / سۆران / راپەرىن / ئاكرى/ كۆيە/ زاخۇ/ چەمچەمال / ئامېدى/ بۇ ئاگادارىتان لەگەل رېزدا.
- نووسىنگەى ۋەزىرى دارايى/ بۇ ئاگادارىتان لەگەل رېزدا.
- دۆسىەى سوپاۋ.